

frågor för dagen

Red: Sten Söderberg

Vidgad förtidspensionering

En mera differentierad pensions-ålder och frikostigare förtidspensionering är frågor som aktualiserades politiskt i samband med 1968 års valrörelse. Av allt att döma var de inte partiskiljande — förespråkare för tidigare pension åt framför allt utövare av "tunga" yrken fanns i alla läger. Riksförsäkringsverket har utrett frågan och nu överlämnat sina synpunkter och resultat till socialministern. Utredningen består av som ett resultat av en LO-skrivelse i januari 1969 och har alltså gått ovanligt snabbt. Den har letts av generaldirektör Lars-Ake Åström.

Ett starkt samband finns mellan pensioneringen och arbetsmarknadspolitikens resurser, konstaterar arbetsgruppen. Erfarenheten visar att det även under goda konjunkturen är svårt att bereda alla dem som har en begränsad arbetsförmåga en tillfredsställande sysselsättning.

Särskilt viktigt är i vilken utsträckning samhällets ekonomiska stöd på arbetsmarknadssidan och på pensionssidan kan anses likvärdiga i fråga om effektivitet. Kontantstödet vid arbetslöshet utreds f.n. av KSA-utredningen. Vid sina överväganden rörande förtidspensioneringen har riksförsäkringsverket utgått ifrån att arbetsmarknadsstödet blir förstärkt så att det inom sitt fält i stort sett svarar mot förtidspensioneringen.

Riksförsäkringsverket tar först

upp frågan om rätten till *förtidspension i allmänhet* och bortser därvid tills vidare från frågan om särskilda regler för äldre arbetskraft. Verket anser att praxis bör utvidgas i vissa avseenden.

Nu är det i huvudsak på orter med ett odifferentierat näringsliv — i skogskommuner eller annan glesbygd — som man tar särskild hänsyn till *svårigheterna för medicinskt handikappade personer att få något arbete*. Riksförsäkringsverket menar, att man bör ta sådan hänsyn även i städer och andra orter med ett differentierat näringsliv.

Det förekommer att personer, som bedömts ha en sådan arbetsförmåga att de inte fått förtidspension eller endast fått en partiell pension, inte har kunnat beredas något arbete alls eller endast tillfälligt arbete, trots att ansträngningar gjorts under lång tid från arbetsförmedlingens och arbetsvårdens sida. Om detta är förhållandet, anser verket att man bör ha rätt att dra den slutsatsen att vederbörandes arbetsförmåga endast är fiktiv. Förtidspension bör då kunna beviljas med bortseende från denna fiktiva arbetsförmåga.

Hemarbetande hustrus pensionering

Riksförsäkringsverket tar vidare upp frågan om *invaliditetsbedömningen för handikappade husmödrar*.

Enligt lagen skall man med inkomst av arbete i skälig omfattning likställa värdet av hushållsarbetet i hemmet. Har en gift kvinna ägnat sig åt förvärvsarbete utom hemmet på heltid eller deltid, skall hänsyn tas därtill. Men för en gift kvinna, som uteslutande varit sysselsatt med hushållsarbete i hemmet bedöms arbets- och förvärvsförmågan endast med hänsyn till hennes förmåga att utföra sådant arbete. Det har visat sig att även mycket svårt invaliderade husmödrar ofta är i stånd att utföra en stor del av de vanliga sysslorna i hemmet. Följden har blivit att hemmafruarna kommit att beviljas hel förtidspension i betydligt mindre omfattning än andra handikappade.

Utvecklingen i samhället går i den riktningen att gifta kvinnor i allt större utsträckning utför förvärvsarbete utom hemmet. Riksförsäkringsverket finner det befogat att man vid bedömandet av

en invaliderad husmors arbetsförmåga generellt också tar hänsyn till att det är tänkbart att hon kunde ha åtagit sig förvärvsarbete utom hemmet om hon inte haft handikappet. Därför bör man vid invaliditetsbedömningen beakta om — och i så fall i vilken mån — hon skulle kunna utföra förvärvsarbete utom hemmet. En invaliditetsbedömning efter dessa riktlinjer beräknas komma att medföra en generösare pensionering än f.n.

Äldres förtidspensionering

Huvuduppgiften i riksförsäkringsverkets utredningsuppdrag är att utreda frågan att genom ändring i nuvarande regler öka möjligheterna för äldre förvärvsarbetande att efter individuell prövning erhålla förtidspension. Verket anser att man som äldre bör räkna personer som fyllt 63 år men att detta inte får uppfattas som en fast och undantagslös regel. För den äldre arbetskraften föreslår riksförsäkringsverket ändringar i två olika hänseenden.

Som princip gäller nu att den som lider av ett medicinskt handikapp är skyldig att gå igenom rehabilitering i form av bl.a. om skolning och annan yrkesutbildning. I praxis mildras detta krav beträffande äldre personer. Riksförsäkringsverket föreslår att man nu tar steget fullt ut och beträffande de äldre helt efterger skyldigheten att gå igenom särskild utbildning. Resultatet blir då att den som mister sitt tidigare arbete eller inte längre orkar med detta endast blir skyldig att anta ett annat arbete som han kan få om han kan utföra det utan att behöva skaffa sig några nya kunskaper. Man skall alltså tillämpa ett slags yrkesinvaliditet.

Med hänsyn till de särskilt ogynnsamma placeringsmöjligheterna för äldre torde arbetsmarknadsorganen ofta på förhand kunna säga att en arbetsplacering i mera stadigvarande arbete är osannolik. Riksförsäkringsverket föreslår att *förtidspensionen i sådana fall skall kunna beviljas utan att det görs något försök att bereda den försäkrade arbete*. Här bör man alltså avstå även från krav på försök till arbetsplacering i ett eller annat år.

Vid en sådan vidgning av förtidspensioneringen finner riksförsäkringsverket det vara motiverat att se på åldersförändringarna på

ett annat sätt än nu. Om en arbetstagare har ett fysiskt tungt eller psykiskt pressande arbete, bör den omständigheten att hans handikapp består i att han på grund av förslitning inte längre orkar hänga med i arbetet vara grund för förtidspension.

De nya reglerna föreslås träda i kraft 1 juli 1970. Det antal personer som kan komma ifråga gissas till mellan 10 000 och 20 000. Reformkostnaden är av storleksordningen 100—200 miljoner kr — kanske mer.

AP-fonden nu över 30 000 000 000 kr

Allmänna Pensionsfonden (AP-fonden) som förvaltar ATP-systemets pensionsavgifter har nu överskridit summan 30 miljarder kronor. Det innebär att AP-fonden nu är landets största kapitalfond.

Fonden tillkom i samband med ATP-systemets start år 1960 och har alltså under en tioårsperiod stigit till det nämnda avsevärda beloppet. Man räknar med att fonden en bit in på 1980-talet ska ha överskridit 150 miljarder kronor.

Proteinplan för Indien

Internationella livsmedelsfonden, WFP, har anslagit 56 miljoner dollar (över 280 miljoner kronor) till en mejeriplan i Indien — det största projektet hittills i WFP:s sjuåriga historia.

Det var ett av 18 projekt i 10 länder för sammanlagt 123 miljoner dollar i livsmedelsbistånd som WFP:s styrelse godkände vid ett nyligen avslutat möte i Rom. Tre andra projekt för Indiens räkning gäller förbättring av vägarna och jordkonservering i Mysore-staten och utveckling av skogsbruket i Maharashtra-staten.

Indiens jordbruksminister B. R. Patel, som deltog i styrelsemötet,

framhöll att mejeriplanen kan innebära ett avgörande framsteg när det gäller att överbrygga proteinklyftan i Indien där f n endast 140 gram mjölk per person och dag produceras. Minimibehovet är omkring 280 gram.

Enligt planen skall WFP under en femårsperiod leverera 126 000 ton mjölkpulver och 42 000 ton smörolja för beredning av miljontals liter flaskmjölk. Mjölken skall säljas i de fyra storstäderna Bombay, Calcutta, Delhi och Madras.

Den indiska delen av projektet består av en mejeritvvecklings- och marknadsföringsplan. Mjölkboskap skall föras från de fyra städerna till de kringliggande områdena, insamlings- och distributionscentraler organiseras på landsbygden och betesmarkerna förbättras.

Jordbruksminister Patel framhöll att en av fördelarna med projektet var att det skulle hindra nedslaktningen i städerna av 100 000 mjölkkor om året, som blir för dyra att underhålla under torkperioden.

Totalt krig mot råttan

Ett krav om totalt krig mot råttor och andra livsmedelsförstörande gnagare har krävts av dr Ermond Hartmans, chef för FOA:s jordbruksavdelning, i en hänvändelse till livsmedels- och jordbruksorganisationens tekniska kommitté.

Dr Hartmans påpekar att "gnagarna tillhör människans värsta fiender och främsta konkurrenter om livsmedlen".

Råttan, som förökar sig i miljoner, angriper skördarna på fälten, under transporten och när den ligger lagrad. En enda råtta äter 11 kilo säd om året och smittar ned tre gånger så mycket. I vissa länder har man beräknat att det finns fler råttor än människor.

— Kriget mot gnagarna måste föras med alla kända metoder, som gift och förbättrade lagringsanläggningar, fortsätter dr Hartmans. Framförallt måste organisationen för att hålla gnagarna i schack förbättras och dessutom

behövs mer forskning om hur man skall komma till rätta med råttproblemet.

Om verkligt påtagliga resultat skall nås måste det ske med biologiska metoder, som är särskilt tillämpliga där gnagartätheten är stor. Det var på det sättet kaninen i stor utsträckning kunde elimineras i Australien där den var en plåga.

Men dr Hartmans lägger också en stor del av skulden för förlusten av livsmedelstillgångar på människan själv. Jorderosion tex är ofta ett resultat av människans brukningsmetoder och berör 15 procent av världens jordbruksland med en årlig förlust på fyra miljarder dollar som följd.

Upp till 50 procent av världens årliga potentiella livsmedelsproduktion går förlorad genom svinn och slöseri. Om dessa förluster kunde minskas med bara 10 procent skulle det finnas tillräckligt med mat och protein för att ge alla tillfredsställande livsmedelsförsörjning.

Arbetet instiftar miljövårdspris

Tidningen Arbetet skall belöna företag inom svenskt näringsliv som på ett föredömligt sätt ordnar arbetarskydds- och miljöfrågorna. Besked härom lämnades av chefredaktör Frans Nilsson vid ett sammanträde med tidningens företagsnämnd. Första utdelningen av belöning skall ske för insatser under 1970 och hedersstecknet blir en replik på konstnären Willy Gordons Axel Danielsson-skulptur. En jury bestående av representanter för näringslivets organisationer samt tidningen Arbetet skall utse årets mest förtjänta företag.

Chefredaktör Nilsson motiverade beslutet sålunda:

— Under hela efterkrigstiden har svensk arbetarrörelse ägnat stort intresse åt arbetsplatsproblemen. Och den har inte gjort det förgäves. En ökad förståelse har vunnits på arbetsgivarsidan. Mycket på arbetsplatserna är i dag bättre än tidigare.

— Utvecklingen går emellertid ständigt vidare. Den följer emel-

lertid inte alltid vägar som ansetts självklara. När vissa problem eliminerats har ofta nya kommit till. Samtidigt, och det är viktigt i sammanhanget, har våra krav på en vänligare arbetsmiljö stegrats.

— Ingen kan eller vill förneka att både gamla och nya hälsorisker finns inom näringslivet. Modern teknik har inte bara inneburit fördelar. Arbetarskyddet är inte vad det borde vara. Arbetstakten tvingar fram fysiska och psykiska påfrestningar. Lokaler och arbetsvillkor håller ofta inte takt med utvecklingen i övrigt...

— Dessbättre inser moderna företagsledare att den främsta tillgången är arbetskraften. Allt som kan göras för att öka medarbetarnas trivsel och trygghet är till fördel för hela företaget. Därför är också intresset för dessa problem i klart stigande. Allt tyder på att vi den närmaste tiden kan emotse en ännu mera engagerad diskussion därom både inom företagsledning och personalgrupper.

Socialstyrelsen om

"Bot eller böter"

Socialstyrelsen har avlämnat sitt yttrande över fylleristrafutfordningens betänkande "Bot eller Böter".

Styrelsen ansluter sig helt till utredningens förslag om anordnande av akutkliniker inom sjukvårdens ram i samverkan med socialvården. I likhet med utredningen anser styrelsen att fylleriet bör avkriminaliseras.

Varken akutkliniken läkare, annan sjukvårdande personal eller den socialt utbildade personalen vid kliniker bör enligt styrelsens mening vara anmälningsskyldiga gentemot nykterhetsnämnden.

Inom ramen för modern socialvårds mål och metoder finns enligt styrelsens mening ingenting som talar för ett bibehållande av fylleriindikationen utan denna bör utmönstras ur nykterhetsvårdslagen.

Styrelsen anser det ofrånkomligt ur trafiksäkerhetssynpunkt att körkortsmyndigheten underrättas och efter erforderlig utredning prövar körkortsinnehavet. Polismyndigheten bör svara för anmälan till körkortsmyndigheten.

De konsekvenser en anmälan

kan få i det enskilda fallet bör dock prövas grundligare än vad som nu sker.

Åtgärder som syftar till att avstänga någon från att inköpa rusdrycker bör utmönstras ur nykterhetsvårdslagen.

En sådan åtgärd får nästan alltid ett repressivt drag över sig och uppfattas i varje fall som en repressalieåtgärd. Avstängningen blir då inte ett medel att minska eller avskaffa alkoholmissbruket.

Styrelsen anser vidare att all vård vid akutklinik bör vara kostnadsfri för den vårdade.

Hotellhem och verkstäder för skyddat arbete

I början av december skedde den officiella invigningen av Norrtulls hotellhem, en imponerande anläggning i en fastighet av stora mått vid Norrtull i Stockholm. Förutom själva hotellhemmet inrymmer i fastigheten också verkstäder för arbetsvården i Stockholm samt en barservering.

Hotellhemmet, som omfattar 343 möblerade enpersons lägenheter om rum, pentry och badrum, drives av Stiftelsen Hotellhem i Stockholm, vars styrelse utses av stadsfullmäktige. Det är väl sört för hyresgästernas komfort: klädvårdsrum, högmaskinell tvättstuga och strykrum, motionslokal, uthyrningsgarage. Dessutom hör ett trevligt samvarorum till varje sektion om ca 12 lägenheter. Hyran ligger på tämligen hög nivå, 100 kr per vecka, men den inkluderar också städning och tvätt, elström, telefon i viss utsträckning (alla rum är utrustade med telefonapparat, vilket är en nyhet), samt rätt att använda de olika servicearrangemangen. Det hela verkar bekvämt och mycket proppert. Flera hotellhem i Stockholm är under byggnad eller planeras. Meningen är att de gamla s.k. ungarshotellen skall läggas ned successivt. Målet är också att hyresgästerna i de nya, högklassiga hotellhemmen skall kunna slussas

ut på den allmänna bostadsmarknaden.

Inom fastigheten har Stockholms stads arbetsvård verkstäder på över 2.000 kvm som ger 130 arbetsplatser. Man sysslar dels med textilarbeten och dels med plock- och monteringsarbeten. En del är egna produkter, en del legoarbeten. Omsättningen uppgår till över en halv miljon kronor om året. Arbetstagarna arbetar halva dagen, i två skift, och mitt på dagen serveras en måltid.

Barserveringen i entréplanet kan servera ett hundratal gäster. Den är avsedd för hotellhemmet och arbetsvården men också för allmänheten. I samma plan finns också reception, öppen dygnet om och utrustad med automatik för personsökning, kontroll av portar och dörrar och mycket annat. Postverket lämnar en utomordentlig service: Varje hyresgäst har ett låst postfack i entréhallen. Hela anläggningen imponerar storligen. Ett stort steg framåt.

B B